

5. Лісова, деревообробна й целюлозно-паперова промисловість. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.djerelo.com/index.php?option=com_content&task=view&id=3898&Itemid=71

6. Довідка "Про розвиток целюлозно-паперової промисловості за 2009 рік". Департамент розвитку легкої та деревообробної промисловості. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rbc.ua/ukr/newsline/show/derevoobrabatyvayushchaya-promyshlennost-ukrainy>

7. Державна програма розвитку промисловості на 2001-2011 роки. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36412&cat_id=36198.

8. Концепція проекту Загальнодержавної цільової економічної програма розвитку промисловості на період до 2017 року. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article;jsessionid=50230B6425178D1C727133FDC6D5286?art_id=66614&cat_id=57966.

Понадинець Н.М. Рынок целлюлозно-бумажной промышленности: тенденции, проблемы и направления развития

Исследованы проблемы развития предприятий целлюлозно-бумажной промышленности. Приведены основные недостатки развития отрасли. Проведен анализ обеспечения потребителей продукцией. Проанализированы программы развития отрасли.

Ключевые слова: внутренний рынок, инвестиции, лесной комплекс, рыночная трансформация, целлюлозно-бумажная промышленность.

Popadinec N.M. The pulp and paper industry market: tendencies, problems and development directions

In article the problems of development of pulp and paper industry enterprises are investigated. The basic lacks of branch development are resulted. The analysis of maintenance of consumers by production is carried out. Programs of branch development are analysed.

Keywords: domestic market, investments, a wood complex, market transformation, pulp and paper industry.

УДК 336.633:658.14

Доц. О.М. Рудницька, канд. екон. наук;

студ. О.І. Гриненьків; студ. А.І. Гриненьків – НУ "Львівська політехніка"

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОБІГОВИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто сутність та класифікацію обігових активів; визначено стратегії фінансування обігових активів; запропонована функціональна модель управління обіговим капіталом підприємства.

Ключові слова: обігові активи, грошові кошти, запаси, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, система управління, фінансування.

Постановка проблеми. У сучасних умовах для більшості вітчизняних підприємств типовим наслідком кризових явищ їхнього економічного розвитку стала гостра нестача необхідного обсягу обігових активів, що істотно позначається на ефективності їхнього господарювання. Разом із цим низька забезпеченість виробничих підприємств обіговими активами супроводжується низьким рівнем їх використання. Тому одним із найактуальніших завдань у напрямі забезпечення фінансової стійкості вітчизняних підприємств є істотне вдосконалення механізму управління обіговими активами.

Обігові активи суб'єктів господарювання – це складна економічна категорія, у якій переплітається більшість теоретичних та практичних питань. Серед них важливими є організація ефективного управління обіговими акти-

вами підприємств. Незважаючи на те, що останніми роками управлінню обіговими активами присвячено багато праць науковців, питання управління ними залишається досить складним у системі управління фінансами підприємств. Підходи дослідників переважно зводяться до виділення методів, принципів, функцій, завдань, механізмів управління фінансами підприємств. Що стосується обігових активів, то пошук науковців обмежується обґрунтуванням окремих характеристик, які визначають процес управління ними [2]. Тому в процесі дослідження поставлено завдання сформулювати основні аспекти процесу побудови дієвої системи управління обіговими активами, довести необхідність розроблення функціональної моделі управління обіговим капіталом підприємства, визначити базові складові частини механізму управління обіговими активами, а також виділити етапи управління, які давали б змогу його реалізовувати в практичних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Опрацювання наукових джерел показує, що концептуальні основи сутності та теорії ефективного управління обіговими активами підприємства розглянуто в багатьох наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів. Значний внесок у дослідження проблем управління обіговими активами зробили такі вітчизняні вчені, як І.О. Бланк, С.В. Калабухова, А.М. Ковалева, М.Р. Ковбасюк, І.Д. Лученок, Е.С. Стоянова та інші. Разом з тим, існує низка теоретичних і практичних проблем, які все ще залишаються невирішеними як на рівні промисловості загалом, так і на рівні її окремих галузей. До них потрібно віднести проблеми класифікації обігових активів, оцінки ефективності їх використання, вдосконалення системи контролю, системи обліку обігових активів, нейтралізації впливу кризових явищ на їх формування. З огляду на зазначене і враховуючи те, що наукове вирішення проблеми організації ефективного управління обіговими активами на вітчизняних підприємствах далеке від завершення і відстає від потреб практики, ми здійснили спробу поєднати загальнотеоретичний аспект дослідження з конкретними економічними пошуками шляхів вдосконалення управління обіговими активами на рівні підприємств, щоб, з одного боку, раціоналізувати використання обігових активів підприємства, а з іншого – нейтралізувати негативний вплив на них кризових явищ вітчизняної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній економічній літературі вживають чимало понять, які розрізняються методологічним підходом і серед яких можна виділити такі: "обігові кошти", "обігові активи", "обігові засоби", "поточні активи", "обігові фонди і фонди обігу" та "обіговий капітал". Багато економістів їх не розмежовують і розглядаються як синоніми. Найчастіше обігові активи підприємства визначаються як грошові ресурси або група мобільних активів підприємства, із періодом використання до одного року, які безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня ліквідності повинні забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями [6]. Виходячи з цього визначення, бачимо, що обігові активи підприємства займають вагомe місце в системі управління та потребують значної уваги. Тому основну мету управління обіговими активами доцільно трактувати таким чином: забезпе-

чення оптимальних обсягів усіх складових, які сприятимуть підвищенню економічної вигоди підприємства.

Визначення такої мети пов'язане з двома основними фактами. По-перше, швидка зміна зовнішнього середовища зумовлює прийняття рішень щодо обсягів всіх складових частин обігових активів та пропорції між ними, які повинні забезпечувати безперервність діяльності підприємства та достатній рівень його ліквідності, платоспроможності. По-друге, управління обіговими активами має спрямовуватися на забезпечення потенційної можливості отримання підприємством грошових надходжень від використання кожної їхньої складової [3].

Управління обіговими активами також є пріоритетним і в загальній системі управління фінансами. Визначення обсягу і структури обігових активів, джерел їх покриття і співвідношення між ними, достатнього для забезпечення довготермінової виробничої та ефективної фінансової діяльності підприємства, є цільовою установкою політики управління обіговим капіталом.

Політика управління обіговим капіталом повинна забезпечити пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності й ефективністю роботи, що зводиться до вирішення таких двох важливих задач, як забезпечення платіжності та прийняттого обсягу, структури і рентабельності активів.

Традиційно управління обіговими активами проводиться за двома плановими напрямками: формування необхідного рівня окремих видів обігових активів і визначення їх суми загалом та формування структури джерел фінансування цих активів. Кожен з цих етапів на підприємстві передбачає обґрунтування прийнятих обсягів обігових активів, кожної їхньої складової та найраціональнішого фінансування обігових активів. Відповідно до цього виділяють чотири види підходів до фінансування обігових активів, характеристику яких подано у табл.

Табл. Характеристика підходів до фінансування обігових активів [7]

Види підходів	Сутність	Ступінь ризикованості	Вплив на обсяги обігових активів	Практичне використання
Ідеальний	1. Довготермінові зобов'язання є джерелами покриття не-обігових активів. 2. Обігові активи дорівнюють поточним зобов'язанням. 3. Чисті обігові активи дорівнюють нулю.	найбільш ризикована з позиції ліквідності	характеризується постійними обсягами запасів, грошових коштів, поточних фінансових інвестицій, дебіторської заборгованості	на практиці майже не трапляється
Агресивний	1. Довготермінові зобов'язання є джерелами покриття не-обігових активів та постійної частини обігових активів. 2. Чисті обігові активи дорівнюють постійній частині обігових активів.	досить ризикована з позиції ліквідності та має високий ризик порушення безперервності виробництва	характеризується створенням лише мінімально необхідних обсягів запасів, грошових коштів, проведенням жорсткої кредитної політики, а тому призводить до фінансових витрат через зниження обсягів реалізації	трапляється рідко

Консервативний	1. Довготермінові зобов'язання є джерелами покриття необігових та обігових активів. 2. Чисті обігові активи дорівнюють обіговим активам.	відсутній ризик втрати ліквідності та майже не має ризику порушення безперервності виробництва	характеризується створенням значних резервів запасів, грошових коштів, проведенням ліберальної кредитної політики, а тому знижує ефективність використання обігових активів	має штучний характер
Компромісний	1. Довготермінові зобов'язання є джерелами покриття необігових активів, постійної частини обігових активів та приблизно половини змінної частини обігових активів. 2. Чисті обігові активи дорівнюють сумі постійної частини обігових активів та половині змінної частини обігових активів.	низький рівень втрати ліквідності та має низький ризик порушення безперервності виробництва	характеризується тим, що в окремі періоди підприємство може мати надлишкові обсяги запасів, грошових коштів.	трапляється часто

Розглянуті чотири стратегії фінансування обігових активів розрізняються між собою сумою робочого капіталу і часткою довготермінових пасивів, що залучаються для фінансування обігових активів. При цьому протилежними за характеристиками є ідеальна і консервативна стратегії. Ідеальна стратегія фінансування обігових активів (яка, відповідно до теорії фінансового менеджменту, в реальному житті практично не трапляється) характеризується тим, що обігові активи за сумою дорівнюють поточним пасивам, а робочий капітал дорівнює нулю [8]. Консервативна стратегія характеризується тим, що поточні пасиви дорівнюють нулю, а робочий капітал дорівнює обіговим активам.

В умовах кризи при виборі моделі стратегії фінансування підприємства почали приділяти більше уваги науковому обґрунтуванню вибору довготермінових або короткотермінових джерел фінансування постійної або змінної частини обігових активів та визначенню величини чистих обігових активів з урахуванням особливості виробничого процесу підприємства, його ринкової стратегії тощо.

Як і будь-який інвестований капітал, обігові активи повинні приносити підприємству прибуток. Цей прибуток забезпечується шляхом обслуговування обіговими активами всієї господарської діяльності підприємства, тобто опосередковується загальними результатами цієї діяльності. Окрім цього, приріст прибутку підприємства прямо генерується шляхом прискорення обігу обігових активів. Разом з тим, окремі види обігових активів можуть приносити підприємству і прямий прибуток у формі відсотків і дивідендів в процесі їх використання. Хоч усі види обігових активів у тому чи іншому ступені є ліквідними, загальний рівень їх ліквідності повинен забезпечувати необхідний рівень платоспроможності підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями. З цією метою, з урахуванням обсягу і графіка платіжного обігу підприємства, повинна бути визначена частка обігових активів у високолік-

відній формі (тобто у формі прямих засобів платежу і їх резервів у формі короткотермінових фінансових вкладень). Таким чином, кожна організаційна складова повинна бути взаємоузгоджена з загальною комплексною стратегією, обґрунтованою, мати зв'язок із загальнопрописаними контрольними постулатами, а також забезпечувати розроблення взаємозалежних рішень, кожне з яких здійснює свій внесок у загальну результативність діяльності підприємства.

Розглядаючи процесну складову сформованої системи, варто звернути увагу на управління елементами обігового капіталу, які можна поділити на три основні групи, кожна з яких, маючи свою специфіку й інструментарій, поєднана з іншими взаємним впливом на кінцевий результат обігу, а саме:

Управління грошовими коштами. Найважливішим моментом управління грошовими коштами є розрахунок мінімально необхідної суми грошових активів. Його пропонується будувати на плануванні грошового потоку за поточними господарськими операціями і обсягом витрачання активів по них в майбутньому періоді. При розрахунку мінімального, максимального і середнього залишку грошових коштів рекомендується використовувати класичну модель Баумоля і Міллера-Орра, якими частіше всього нехтують підприємства.

Управління запасами. Це функціональна діяльність, мета якої – довести загальну суму щорічних витрат на утримання запасів до мінімуму за умови задовільного обслуговування клієнтів. Згідно з іншим визначенням, управління запасами – це забезпечення і підтримування оптимальної кількості і типів фізичних ресурсів, необхідних для реалізації стратегічного плану організації. Важливість управління запасами пояснюється, насамперед, тим, що виробництво – це потік матеріальних ресурсів через процес, який змінює форму цих матеріалів, перетворюючи їх у готову продукцію [4]. В останні роки власники підприємств усвідомили важливість цього питання. На практиці вони використовують модель Уілсона, що дає змогу мінімізувати витрати на обслуговування запасів і контролю системи, що припускає поділ запасів на категорії, виходячи з їх вартості, обсягу і частоти витрачання, прогнозують інфляційні витрати на формування запасів та інфляційного прибутку, приділяють значну увагу управлінню витратами зберігання, складування, утилізації невикористаних запасів, напівфабрикатів і т. ін. Створення та зберігання запасів потребують значних витрат, щорічна їх сума перевищує чверть вартості самих запасів. Тому важливо так керувати запасами, щоб зазначені витрати були мінімальними і щоб забезпечувався той рівень обслуговування та задоволення запитів клієнтів, до якого прагне підприємство.

Управління дебіторською заборгованістю. Одним із найважливіших питань управління обіговим капіталом є оцінка реального стану дебіторської заборгованості, тобто оцінка вірогідності безнадійних боргів, яка ведеться окремо за групами дебіторської заборгованості. Під час управління дебіторською заборгованістю необхідно контролювати стан розрахунків з покупцями за простроченою заборгованістю; орієнтуватися на більше число покупців, щоб понизити ризик несплати одним або кількома великими покупцями; стежити за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості; надавати знижки в разі дострокової оплати.

Розглядаючи ситуаційну складову системи, варто звернути увагу на те, що загальна швидкість руху капіталу є прямо пропорційною до швидкості їхнього руху на окремих стадіях. Тому на першій стадії виробництва необхідно оцінювати та управляти кредиторською заборгованістю, оскільки від її динаміки залежить потреба в обіговому капіталі. На наступній стадії варто управляти виробничими витратами.

Кожній стадії притаманний певний бізнес-процес, визначивши який, можливо більш детально управляти всіма елементами обігового капіталу, що підвищує ефективність функціонування підприємства загалом [5].

Для ефективного функціонування системи управління обіговим капіталом підприємства необхідно докладно дослідити всі елементи управління та сферу їх обігу. Чітко окреслені стадії технологічного циклу дадуть змогу відокремити бізнес процеси підприємства на кожній з них. Це дасть змогу визначити елементи управління у функціональній складовій, а саме методи мотивації, способи контролю та організації.

Розглядаючи інформаційну складову, варто звернути увагу на забезпечення підприємства та його структурних підрозділів відповідною інформацією. Порядок забезпечення процесу управління необхідною інформацією має базуватися, по-перше, на вимогах зовнішнього законодавства (на рівні держави), по-друге, на вимогах внутрішніх положень та інструкцій (на рівні підприємств). При розгляді функціональної складової варто звернути увагу на таку функцію як контроль, який потрібно розглядати не як завершальний етап управління, а як проміжний, як такий, що повинен бути присутнім на кожній стадії виробничого циклу та безпосередньо пов'язаний з усіма іншими складовими.

Заслугує уваги також і мотивація персоналу до ефективного використання обігового капіталу. Впровадження системи стимулювання персоналу дає змогу суб'єктам господарювання знайти ще нереалізовані підвищення ефективності як виробничої, так і фінансової діяльності. Систему стимулювання розробляють з метою підвищення продуктивності праці, але не розглядається питання впровадження на підприємстві системи мотивації у процесі формування та використання обігового капіталу з урахуванням специфіки кожної організації. Таким чином, на промисловому підприємстві може бути впроваджена система стимулювання працівників з метою дотримання запасів сировини і матеріалів, незавершеного виробництва і готової продукції на оптимальному рівні [6].

Висновок. Поєднання всіх складових у системі управління обіговими коштами дає можливість комплексно досліджувати та управляти елементами обігового капіталу та підприємства загалом. Кожна система під час створення повинна формуватися з урахуванням сучасних чинників впливу та особливості галузевої приналежності, зміни факторів зовнішнього середовища, потенціалу формування фінансових ресурсів, темпів економічного розвитку, форм організації виробничої та фінансової діяльності, фінансового стану й інших параметрів функціонування підприємства. Важливо не лише оцінювати існуючий стан діяльності організації та робити висновки, але й моделювати майбутні кроки її діяльності. Формування оцінки впливу функціональної моделі управління обіговим капіталом на фінансовий стан підприємства надасть змогу підвищити ефективність її використання на підприємствах України.

Література

1. **Бланк И.А.** Управление формированием капитала : учебник / И.А. Бланк. – К. : Вид-во "Ника центр"; "Эльга", 2000. – 508 с.
2. **Близнюк О.П.** Фінанси : навч. посібн. / О.П. Близнюк, Л.І. Лачкова, В.І. Оспищев, І.В. Бубенко, В.В. Кривоший. – К. : Вид-во "Знання", 2006. – 415 с.
3. **Бочаров В.В.** Корпоративные финансы / В.В. Бочаров, В.Е. Леонтьев. – СПб. : Изд-во "Питер", 2002. – 554 с.
4. **Бодаренко О.С.** Методологічні основи управління оборотними активами підприємств // Інвестиції практика та досвід. – 2008. – № 4. – С. 40-44.
4. **Гончаров В.М.** Фінанси підприємств : навч. посібн. / В.М. Гончаров, С.І. Непочатов, Т.В. Пчелинська, А.В. Путенцев. – Донецьк : ТОВ "Альматео", 2006. – 185 с.
5. **Ковалева А.М.** Финансы фирмы : учебник / А.М. Ковалева, М.Г. Лапуста, Л.Г. Скамай. – М. : Изд-во ИНФРА, 2001. – 416 с.
6. **Особливості** планування оборотного капіталу підприємств / Н.Л. Марусяк // Регіональна бізнес-економіка і управління. Ін-т регіональної економіки та управління. – Вінниця, 2004. – 61 с.
7. **Системний підхід** до управління оборотними коштами / М.І. Іванова // Академ. огляд. – 2004. – № 1. – С. 48-53.
8. **Фінансовий менеджмент** : підручник / кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддергін. – К. : Вид-во КНЕУ, 2005. – 536 с.

***Рудницкая О.М., Гриненькив О.И., Гриненькив А.И.* Методологические аспекты по формированию системы управления оборотными активами предприятия**

Рассмотрена сущность и классификация оборотных активов; определены стратегии финансирования оборотных активов; предложена функциональная модель управления оборотным капиталом предприятия.

Ключевые слова: оборотные активы, денежные средства, запасы, дебиторская задолженность, кредиторская задолженность, система управления, финансирование.

***Rudnytska O.M., Hrynenkiv O.I, Hrynenkiv A.I.* Methodological aspects of the forming system management by circulating assets of enterprise**

In the article it is considered essence and classification of circulating assets; strategies of financing of circulating assets are certain; a functional case of enterprise a floating capital frame is offered.

Keywords: Circulating assets, money facilities, supplies, account receivable, account payable, control system, financing.

УДК 330.322.2(477)

*Доц. О.М. Свінцов¹, д-р екон. наук;
доц. В.М. Коцупей², канд. екон. наук; ст. викл.
Н.Я. Скірка¹, канд. екон. наук; здобувач А.А. Сельський²*

БЮДЖЕТНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРНИХ ЗРУШЕНЬ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Проаналізовано механізм формування бюджетних джерел фінансування інвестиційної діяльності в Україні. Визначено специфіку застосування інструментів бюджетного регулювання структурних зрушень у національній економіці.

Ключові слова: структурні пропорції, структурні трансформації, бюджетні інструменти, національна економіка.

¹ Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка;

² Львівська КА